

היום נלמד בעזרת ה':

עבודה זרה דף יד

נמרא: שאלה: מאי איצטרובלין? תשובה: **תורניתא:** צמח הנקרא 'שיטה'.

קושיא: ורמינהו הוסיפו עליהן וכו': הוסיפו על הפירות שנוהגים בהם דיני השמיטה, גם את המינים הבאים. ואחד מהם הוא 'איצטרובלין'. עד כאן הברייתא. אם נאמר שאיצטרובלין הם 'תורניתא' לא יתכן שנוהגת בהן דין שביעית, כי למדנו בברייתא כלל - דוקא צמח 'שיש לו עיקר' נוהגת בו שביעית, דהיינו צמח שיש לו שורשים שנשארים בקרקע בחורף וצומחים בחזרה בשנה הבאה. ואילו 'תורניתא' אין לה שורשים שנשארים בקרקע.

אלא אמר רב ספרא פירי דארזא: איצטרובלין הם פירות של עץ הארז. (בלוטים שגדלים על עץ אלון).

למדנו במשנה - בנות שוח:

תאיני חיוראתא: 'בנות שוח' הן תאנים לבנות.

למדנו במשנה - ופטוטרות:

בפטוטרותיהן שנו: 'פטוטרות' זה לא מין נוסף. אלא זהו העוקצים של הפירות. וכוונת המשנה שהאיסור למכור להם את הפירות הנ"ל הוא דווקא עם העוקץ שלהם, בגלל שהם תולים את הפירות לפני הע"ז בעוקץ, וכך דרכם לעבוד את הע"ז. אבל מותר למכור להם בלי העוקץ.

למדנו במשנה - לבונה:

'לבונה זכה': זהו סוג של לבונה.

תנא - ומכולן מוכרין להן חבילה וכו': מותר למכור להם חבילה מהמינים הללו. בגלל שהקונה כמות גדולה של פירות, הוא סוחר שמוכר את הפירות לאחרים ואינו

משתמש בהם לע"ז. הגמרא מבארת שכמות של 'חבילה' היא משקל של שלוש מנה.

קושיא: וּלְיַחֲשׁוּ דְלִמָּא אַזִּיל וּמַזְבִּין לְאַחֲרֵינִי וּמַקְטֵרִי: נחשוש שהסוחר ימכור לאנשים שהם ילכו ויקריבו את הפירות לע"ז. אַבִּי מֵתֵרַץ: **אלפני מפקדין אלפני דלפני לא מפקדין:** אנו מצויים להזהר רק על "לפני" עיור לא תתן מכשול, ולא על "לפני דלפני". ולכן אסור למכור לגוי שילך ויעבוד בעצמו, אבל מותר למכור לסוחר שהוא בעצמו לא עובד והוא מוכר לאחרים שיעבדו.

למדנו במשנה - ותרנגול לבן:

אמר רבי יונה וכו' - תרנגול למי וכו': אם בא גוי ושואל 'למי יש למכור תרנגול?' מותר ליהודי למכור לו תרנגול לבן, כי אם הוא לא ביקש תרנגול לבן סימן שהוא לא צריך אותו לע"ז. אבל אם הוא שואל 'למי יש למכור תרנגול לבן?' אסור למכור לו תרנגול לבן כי הוא צריך דוקא תרנגול לבן לצורך ע"ז.

קושיא: תַּנּוּ רַבֵּי יְהוּדָה אוֹמְרֵי מוֹכֵר הוּא לֹו תְרַנְגוּל לְבָן בֵּין הַתְרַנְגוּלִין: במשנתנו נחלקו ת"ק ורבי יהודה האם מותר למכור לגוי תרנגול לבן ביחד עם תרנגולים אחרים, לדעת ת"ק אסור לדעת רבי יהודה מותר.

היכי דמי: הגמרא מבררת איך מדובר? אם הגוי שאל 'תרנגול לבן למי, תרנגול לבן למי?' הרי אפילו בין התרנגולין אסור למכור לו. משום שהוא מבקש במפורש תרנגול לבן, ולכן גם אם היהודי אומר לו שהוא מסכים למכור לו רק עם עוד תרנגולים, והגוי מסכים לכך, הוא עושה זאת רק בגלל שהוא מעוניין בתרנגול הלבן.

אלא בהכרח מדובר שהגוי שאל 'תרנגול למי, תרנגול למי?' ואפילו הכי לדעת רבי יהודה מותר למכור לו רק בין התרנגולין, ולדעת ת"ק אפילו בין התרנגולין אסור למכור. וקשה על רבי יונה שאמר שאם הגוי מבקש תרנגול סתם, מותר למכור לו תרנגול לבן בפני עצמו.

רב נחמן בר יצחק מתרץ: **הכא כמאי עסקינן כגון דאמר זה וזה:** מדובר שהגוי מבקש לקנות תרנגול לבן שחור ואדום. לדעת ת"ק מכיון שהוא ביקש גם את התרנגול הלבן, אסור למכור לו תרנגול לבן (כי כל הקנייה היא לצורך הלבן לע"ז). לדעת רבי יהודה מותר למכור לו רק ביחד עם תרנגולים אחרים, בגלל שמסתבר

שהוא לא צריך את התרנגול הלבן לע"ז אלא הוא מעוניין בתרנגולים בצבעים שונים. אבל אם לפני הקנייה הגוי מתחרט ורוצה לקנות רק את התרנגול הלבן, אסור למכור לו אותו, כי מתברר שהוא עשה כאן תרגיל 'הערמה' לבקש כמה צבעים ואחר כך להתחרט ולקנות רק את הלבן לע"ז.

תניא נמי הכי: מהברייתא הבאה מוכח כתירוצו של רב נחמן בר יצחק. בברייתא כתוב שדעת רבי יהודה כפי שתירץ רב נחמן בר יצחק כנ"ל. ומכאן גם נלמד לדעת ת"ק החולק על רבי יהודה כפי שביארה רב נחמן בר יצחק כנ"ל.

ואפילו אמר תרנגול זה וכו': הברייתא ממשיכה ואומרת שאפילו אם הגוי ביקש תרנגול לבן, אם הוא קונה אותו בשביל המשתה שהוא עורך לבנו, או בשביל חולה שנמצא בביתו, מותר למכור לו. כי הוא קונה את התרנגול הלבן ליפות את הסעודה או לרפואה.

קושיא: והתנן 'עובד כוכבים שעשה משתה לבנו אינו אסור אלא אותו היום ואותו האיש בלבד': למדנו שעל כל פנים באותו היום ובאותו האיש אסור לעשות משא ומתן עם הגוי, בגלל שהוא יקריב במסיבה קרבן לע"ז ויודה לע"ז. ואם כן מדוע מותר למכור לו תרנגול לבן למסיבה, הרי הוא יקריב אותו לע"ז.

תירוץ: אמר רב יצחק בר רב משרשיא - בטוויגי: לא מדובר בסעודת חתונה שהוא עושה לבנו, שאז באמת הוא מקריב קרבן לע"ז. אלא מדובר בסעודת מריעות שעושים הצעירים, ובסעודה כזו לא היו מקריבים לע"ז.

קושיא על רבי יונה: תנן 'ושאר כל הדברים סתמן מותר ופירושן אסור': כך כתוב במשנתנו. הגמרא מבררת, מה הכוונה 'סתמן' ומה הכוונה 'פירושן'? אם נאמר 'סתמן' = כגון שביקש לקנות חטים לבנות, 'פירושן' = שביקש חטים לבנות לע"ז. הרי לא צריך לכתוב לנו לא את הדין שמותר למכור לו ב'סתמן', ולא שאסור למכור לו ב'פירושן'. כי זה פשיטא!

אלא 'סתמן' = שביקש לקנות חטים, 'פירושן' = שביקש חטים לבנות, (אבל לא הזכיר כלל ע"ז).

לפי זה גם בתרנגול לבן יהיה את אותו הדין. אלא שהמשנה כתבה את תרנגול לבן במפורש שאסור למכור אותו, ובהכרח שיש בו דין מיוחד יותר משאר דברים. והיינו

שאסור למכור אותו אפילו ב'סתמן' = שהגוי ביקש תרנגול סתם ולא הזכיר תרנגול לבן. וקשה על רבי יונה שאמר שאם הגוי מבקש תרנגול סתם מותר למכור לו תרנגול לבן.

תירוץ: אמרי: באמת 'סתמן' = חייטים לבנות, 'פירושן' = חייטים לבנות לע"ז. והחידוש בזה, היה מקום לומר שמותר למכור לו אפילו כשהוא מפרש שהוא מבקש לקנות לצורך ע"ז. כי באמת הוא לא צריך את החייטים לע"ז, שהרי אין דרך להקריב חייטים לע"ז. אך בגלל שהגוי הזה אדוק בע"ז הוא חושב שכל העולם אדוקים כמותו, וכדאי לו לבקש מהם לקנות לצורך ע"ז כי אז הם ימכרו לו בזול. קמ"ל שהוא באמת מעוניין לקנות לע"ז ואסור למכור לו.

בעי רב אשי: גוי שבא ומבקש לקנות 'תרנגול לבן קטוע רגל', האם מותר למכור לו תרנגול לבן שלם? דהיינו האם בגלל שהוא מבקש תרנגול קטוע רגל זה סימן שהוא לא מעוניין בו לע"ז. או שהוא עושה תרגיל 'הערמה' כי הוא יודע שלא ימכרו לו תרנגול לבן, ולכן הוא מבקש תרנגול קטוע, ואז יחשבו שהוא לא צריך אותו לע"ז וימכרו לו תרנגול שלם כי תרנגול קטוע הוא דבר שאינו מצוי.

אם תמצוי לומר: אם תנקוט בספק הקודם שאסור למכור לו כי הוא מערים. עדיין יש להסתפק מה הדין גוי שמבקש לקנות תרנגול לבן, והביאו לו תרנגול שחור והוא הסכים לקנותו, וכן אם הביאו לו תרנגול אדום הוא מסכים לקנותו. האם מותר להביא לו גם תרנגול לבן? האם מכיון שהוא הסכים לקבל שחור או אדום זה סימן שהוא לא צריך את התרנגולים לע"ז. או שכל זה 'הערמה' כדי שיביאו לו בסוף גם את הלבן. (יש לציין שהספק הזה הוא לדעת רבי יהודה המתיר למכור תרנגול לבן בין התרנגולים).

למדנו במשנה - ר"מ אומר אף דקל וכו':

אמר ליה רב חסדא לאבימי: מסורת בידינו שאברהם אבינו חיבר מסכת עבודה זרה של מאה פרקים, ולנו יש במסכת ע"ז רק חמשה פרקים, ובכל אופן אנחנו 'לא יודעים מה אנחנו אומרים' כלומר אנחנו לא מבינים.

ומאי קשיא וכו': ומה שקשה לנו, הוא הכתוב במשנה 'רבי מאיר אומר אף דקל טב, חצב, ונקלס, אסור למכור לעובדי כוכבים'. וכי רק דקל משובח אסור למכור

להם אבל דקל רע מותר למכור להם? הרי כתוב במשנה לקמן (דף יט') שאסור למכור להם דבר שמחובר לקרקע משום איסור "לא תחנם" (= לא תתן להם חנייה בקרקע של ארץ ישראל).

אמר ליה - מאי דקל טב וכו': 'דקל טב' הכוונה לפירות דקל משובח (כלומר תמרים).

חצב = קשבא: סוג של תמרים.

נקלס = כי אתא רב דימי וכו' קורייטי: סוג של פרי.

אמר ליה אביי לרב דימי: במשנה כתוב 'נקלס' ואנחנו לא יודעים מה זה, ואתה אומר לנו שזה 'קורייטי' וגם את זה אנחנו לא יודעים מה זה, אם כן מה הועלת לנו? אמר לו רב דימי - הועלתי לכם שכאשר תלכו לארץ ישראל ותאמרו שיראו לכם מה זה 'נקלס', הם לא יבנו מה אתם אומרים. אבל אם תגידו להם 'קורייטי' הם יבינו ויראו לכם מה זה.

משנה: מקום שנהגו: יש מקומות שהחמירו על עצמם לא למכור לנכרים בהמה דקה (= כבשים ועיזים) למרות שאין עושים בה מלאכה (וממילא אין בה את החששות דלהלן), כי באותם מקומות היו הגויים חשודים על רביעת בהמה.

ובכל מקום אסור למכור להם בהמה גסה (= בקר, סוסים וחמורים). גזירה שמא ישאל או ישכיר את בהמתו לנכרי שיעשה עמה מלאכה בשבת, והישראל מצווה מן התורה על שביתת בהמתו בשבת שנאמר **"לא תעשה כל מלאכה אתה ובנך ובתך ועבדך ואמתך ושורך וחמורך וכל בהמתך"**.

(או שמא ימכור אותה הישראל לנכרי בערב שבת סמוך לשקיעה ויקרא לה הישראל בקולו כדי שתלך, ומשום שהיא מכירה את קולו היא תלך ד' אמות ברה"ר כשיש עליה משא, ויעבור על איסור 'מחמר' בשבת. כפי שיתבאר בגמרא).

וכן אסור למכור להם עגלים וסייחים (= חמורים קטנים), ואפילו שאינם ראויים עכשיו למלאכה, יש לחשוש שמא יבואו למכור להם אף גדולים. וכן אסור למכור להם שבורים (= שאינם ראויים למלאכה), שמא יבואו למכור להם אף שלימים.

רבי יהודה מתיר למכור להם בהמה שבורה, והטעם יתבאר בגמרא. וכן בתירא מתיר למכור להם סוס. לפי שהוא עשוי לרכב עליו, ואין לגזור שמא ישאיל או ישכיר אותו לנכרי וירכב עליו בשבת, (או שיקרא לסוס בקולו והוא ילך בגללו כשהנכרי רוכב עליו), שאין זה איסור תורה אלא 'שבות' מדרבנן שאסרו לרכב על בהמה בשבת.

גמרא: למימרא דאיסורא ליכא: מדברי המשנה משמע שמכירת בהמה דקה לגוי תלויה במנהג, ובמקום שנהגו היתר מותר למכור. וקשה על כך מהמשנה לקמן (דף כב') שאסור להעמיד בהמה באכסניה של עובדי כוכבים מפני שהם חשודים על הרביעה של בהמות.

רב מתרץ: שני הדינים שבשתי המשניות תלויים זה בזה. במקום שהתירו למכור להם בהמה דקה התירו גם לייחד אותם עם בהמה בפונדק, בגלל שבמקום ההוא הם לא חשודים על הרביעה. אבל במקום שהם חשודים על הרביעה אסור למכור להם וכן גם לא לייחד אותם עם בהמה.